

Jean-Baptiste Lamarck
(01.08.1744 – 18.12.1829)

Jean-Baptiste Pierre Antoine de Monet de Lamarck s-a născut la 1 august 1744 la Bazentin-le-Petit, în Picardia, într-o familie nobilă din vechea aristocrație, originară din sud-vestul Franței.

J.-B. Lamarck a fost ultimul din cei 11 copii. La acea vreme, o persoană de origine nobilă nu putea alege decât între spadă și sutană. Deoarece el nu dispunea de mijloace bănești necesare pentru întreținerea corespunzătoare în armată, a urmat mai întâi Colegiul iezuiților din Armies. Între timp moare tatăl său și tânărul Lamarck își informează mama că renunță la cariera eclesiastică și dorește să devină militar.

La vârsta de 16 ani (1761) el participă la Războiul de șapte ani și grație eroismului, este promovată la gradul de ofițer. În scurt timp Lamarck și-a făcut o adevărată carieră în armată, dar din cauza unei boli cronice (considerată a fi scrofuloza) a fost obligat să demisioneze din armată și să se întoarcă la Paris pentru a se trata.

Pentru a-și câștiga existența, Lamarck a lucrat într-o bancă, iar mai apoi a urmat patru ani cursurile de medicină.

În acest timp studiază spontan flora din împrejurimile Parisului și, sfătuit de J. J. Rousseau, se dedică acestui domeniu. În 1778 publică lucrarea „Flora française” (Flora franceză) în trei volume, devenită opera de referință pentru acea vreme.

Această lucrare l-a impresionat mult pe G. Buffon, care probabil și contribuie la numirea lui Lamarck în postul de adjunct la clasa botanică a Academiei de Științe. Tot cu susținerea lui G. Buffon face o călătorie în Europa (Olanda, Germania, Austria), iar în 1781 obține un brevet de corespondent al Grădinii regelui.

Reîntors la Paris, Lamarck timp de zece ani lucrează asupra „Dicționarului de botanică al Enciclopediei metodice”. Dar situația lui la Grădina regelui devine precară. După moartea lui Buffon, Lamarck este numit „gardian al ierbarelor”, post creat anume pentru el. Doar după transformarea Grădinii regelui în Muzeu de Istorie Națională (1793), în urma revoluției franceze, la care a participat și Lamarck, i se oferă un post demn de el. În 1794 Lamarck este numit profesor la o catedră de nevertebrate (catedra de zoologie, de insecte, de viermi, de animale microscopice). Astfel, cunoscutul botanist Lamarck devine în virtutea circumstanțelor zoolog.

Vasta sa cultură de naturalist și colecția de cochilii pe care o alcătuisese mai demult i-au fost de folos la începutul carierii universitare. Această reorientare în domeniul de investigare a determinat apariția în 1809 a celebrei sale lucrări „Philosophie zoologique” („Filozofie

zoologică”), în două volume, în care și-a expus principalele idei transformiste și a celor șapte volume de „L’histoire naturelle des animaux sans vertèbres” („Istoria naturală a animalelor fără vertebre”), publicate între anii 1815 și 1822.

Odată cu postul de profesor la Muzeul de Istorie Națională, Lamarck și-a găsit o modestă stabilitate materială. În tot cursul vieții el a suferit din cauza lipsei de bani. Lamarck a fost căsătorit de trei ori și a avut opt copii. Starea lui s-a complicat odată cu slăbirea progresivă a vederii.

J.-B. Lamarck s-a stins din viață la 18 decembrie 1829 și a fost înmormântat la cimitirul Montparnasse.

J.-B. Lamarck poate fi considerat precursor al teoriei transformărilor lente ce au loc în mediul înconjurător. Contrar opiniilor lui G. Cuvier, care domina cu autoritate gândirea biologică a timpului (de menționat, că până la sfârșitul vieții sale G. Cuvier (1769-1832) a fost un adversar înflăcărat al lui Lamarck), el admite prezența unei continuități a vieții animale în diferite epoci, fără extincții bruște și fatale, fără creații succesive. J.-B. Lamarck atenționează asupra corelației dintre funcție, organ și mediu. El afirmă: „... pasărea de țarm care nu înoată, dar trebuie să se apropie de apă pentru a-și găsi aici pradă, e constrânsă să stea necurmat în nevoi. Această pasăre, care avea să evite ca trupul ei să se scufunde în apă, face toate eforturile ca să-și întindă, să-și lungească picioarele”.

J.-B. Lamarck admite autogenerarea vieții și susține transformarea unor specii în altele printr-un progres constant de la simplu la compus („teoria gradației”).

El socotea ca punct de plecare al ființelor organizate o masă protoplasmatică primitivă omogenă, de consistență mucilaginoasă sau gelatinoasă. Toate organismele au o origine materială și s-au format într-o anumită etapă în istoria Pământului.

În același timp, în explicarea originii și a evoluției lumii vegetale și animale Lamarck apelează la un Autor Sublim, al cărui rol funcțional se încheie odată cu crearea Naturii.

„Transformările geologice, ca și perfecționarea speciilor, apariția de noi specii din altele mai simple”, modificările și progresele din organizarea ființelor vii sub influența condițiilor schimbătoare, nu mai sunt de competența vreunei rațiuni supreme și nici a Sublimului Autor”.

După J.-B. Lamarck organele noi apar ca răspuns „la acțiunea mediului”, iar „dimensiunile lor sunt proporționale cu folosirea sau nefolosirea lor”.

„La orice animal, care n-a depășit peste termenul dezvoltării sale, suprasolicitarea unui organ oarecare, întărește puțin câte puțin acest organ, îl dezvoltă, îl mărește și îi dă o putere proporțională cu durata acestei utilizări; în timp ce lipsa de uz a unui organ, îl slăbește, îl deteriorează și ajunge să-l facă să dispară”.

Anume după principiul „funcția creează organul” J.-B. Lamarck explică lipsa ochilor la cârtiță, gâtul lung la girafă etc., evident în mod simplist. Dar a greșit esențial când a afirmat că „caracterele dobândite de organism se moștenesc”.

„Tot ce adaugă sau elimină natura în organizarea indivizilor prin influența mediului, unde rasa lor se găsește expusă de mult timp, ea conservă aceste caractere prin ereditare noilor indivizi ce derivă, cu condiția ca schimbările să fie comune celor două sexe, sau la cei ce au produs acești noi indivizi”.

Datele experimentale ulterioare au demonstrat că nu orice caracter dobândit se moștenește, ci doar acele care sunt întărite ereditar.

J.-B. Lamarck clasifică animalele în 14 clase, folosind ca bază principiul gradației și dezvoltării de la simplu la compus. Studiind problema originii omului, îi atribuie o origine animală, afirmând că a apărut de la o rasă patrupedă care a evoluat la o rasă bipedă. Dar

evoluția acestuia o explică, de asemenea, prin folosirea sau nefolosirea organelor, prin impulsurile interne, prin moștenirea caracterelor dobândite sub acțiunea directă a mediului. El susține că transformarea maimuței în om a fost determinată de coborârea ei din copaci, de verticalitate, de lărgimea orizontului și de folosirea mâinilor pentru confecționarea uneltelor.

Ideile transformiste au determinat și viziunea lui Lamarck asupra speciei. După Lamarck „specia e colecția de indivizi asemănători pe care generația îi perpetuă în aceeași stare atât timp cât condițiile de existență a lor nu se schimbă pentru a determina variații în obișnuințele lor”.

După Lamarck speciile, așa cum le grupăm noi, nu au o stabilitate absolută în natură, cele actuale nu sunt tot așa de vechi ca și natura, n-au existat din toate timpurile, ci s-au format succesiv și nu sunt invariabile decât temporar. Ele au durată limitată și corespund condițiilor biologice determinate.

Însă extrapolarea rolului mediului în transformarea organismelor i-a impus afirmația greșită că specia nu există real. El afirmă:

„...toate aceste clasificări, din care multe sunt atât de reușit imaginate de naturaliști, precum și toate împărțirile și subîmpărțirile lor, reprezintă numai mijloace artificiale. Repet că în natură nu există nimic asemănător. Se poate afirma de asemenea că în realitate natura nu a creat nici clase, nici ordine, nici familii, nici genuri, nici specii constante, ci numai indivizi”.

Ideile transformiste ale lui J.-B. Lamarck s-au cristalizat într-o teorie numită **lamarckism**.

Esența **lamarckismului** poate fi reprezentată prin următoarele:

1. mediul fizic produce în organismul vegetal, prin acțiune directă, noi caractere;
2. în organismul animal caracterele noi apar în urma dobândirii de noi obiceiuri prin adaptarea la mediu;
3. organismele răspund în mod adecvat la factorii mediului, adaptarea fiind întotdeauna directă;
4. caracterele noi sunt întărite prin efort continuu;
5. dezvoltarea organelor este rezultatul folosirii sau nefolosirii lor;
6. caracterele dobândite în cursul vieții organismului sunt fixate ereditar;
7. natura evoluează grație unei forțe interioare („tendința perfecționării”);
8. influența mediului poate să altereze ordinea ideală a naturii.

În explicarea transformărilor din natura și evoluția organismelor J.-B. Lamarck utilizează patru principii, și anume:

1. variabilitatea organismelor sub acțiunea condițiilor mediului și adaptarea lor;
2. moștenirea caracterelor dobândite în cursul vieții (?!);
3. dezvoltarea organelor ca rezultat al utilizării sau neutilizării lor (?!);
4. existența în organisme a unei tendințe interne spre perfecționare (?!);

Lamarckismul însă nu s-a impus în această perioadă, existând mai multe motive, printre care:

- climatul politico-social al vremii;
- dominația fixismului și a metafizicii;
- argumentarea superficială cu exemple neconvingătoare.

Însă el (lamarckismul) rămâne prima concepție încheată, care a pus bazele evoluționismului clasic. Ideile lamarckiste au fost dezvoltate și au servit drept bază a neolamarckismului.